

Munzar, Jiří

[Ibsen, Henrik. A critical anthology]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1972, vol. 21, iss. D19, pp. 173-174

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107566>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nout, že Laichman zde nepřináší nové objevy. Předností jeho postupů však je, že řadí události do vývojového kontextu a do rámce celé činnosti Levé fronty. Laichmanovo schéma je široké: přehled sekcí Levé fronty, Linksfront, organizační činnost mimo brněnské centrum, Ostravsko. Vnější podobu Levé fronty doplňuje kronika jmen a letopisy dílčích akcí. Existuje však také druhá strana této mince: vnitřní život plný rozmanitostí a diferenciace, proměnlivého proudění a rozdílného zabarvení, s nestejnou rychlostí, s nestejnou důsledností a kolísáním, avšak směřující k pokroku. (Viz Laichman, str. 26 a 27.) Na hlubší vyklad této správné téze autor — ač ji přesně vyslovil — zbytečně rezignoval. Nelze se zbavit počtu, že mu pod rukama uniká (až na krátká dokumentující zastavení) pramen k hlubším sondážím nejdůležitější: časopis Index. S výjimkou skutečně potřebného a nanejvýš oprávněného upozornění na ostravskou Kampaň můžeme mluvit o absenci širších souvislostí a významového postavení dvou dalších literárních pramenů: časopisů Pásmo a Fronta.

Laichman má smůlu, což budíž připomenuto na jeho obhajobu. Jeho knížka vychází v době, kdy se do rukou čtenáře dostaly (a zčásti právě dostávají) svazky dokumentů Avantgarda známá a neznámá, tři svazky Halasových spisů (zahrnují mj. publicistiku) a s nemenší svědomitostí zpracovaná bibliografie literární rubriky Rovnosti 1921—1928. Naše téma dokresluje tyto materiály klíčovou dokumentací, od polemiky Literární skupiny s Rovností přes generační diskusi až k obraně republiky proti fašismu. Proto nám právě u Laichmana chybí ono dopovězení vnitřní problematiky. Ze stejných důvodů se nám zřetelně rýsuje zjednodušení vztahu Václavek—Honzl—Burian—Krejčí. Poněkud přesněji bylo by nutné vyloučit vliv charkovského kongresu proletářských spisovatelů na Václavkův vývoj. Bedřich Václavek ani v letech vypjatého poetismu nepřestal hledat společenskou funkci literatury. Charkov jenom dovršil to, co u Václavka zrálo mnohem dříve (mám stále na mysli otázky angažovanosti a společenskou funkci literatury, nikoli hodnocení charkovského kongresu pro futuro). Konečně sám Václavek se při jedné příležitosti zmiňuje, že jel do Charkova k názorovým změnám připraven.

Laichman disponuje četnou dokumentací k rozvoji Brna. Avšak číselné údaje na str. 39—40, které uplatňuje, jsou z větší části k danému tématu irelevantní. Na tomto místě bychom hledali (právě u Laichmana, znalého historie dělnického Brna) vylíčení atmosféry poválečných měsíců moravské metropole. Byla by to cesta k zvýraznění nástupu avantgardy a ceny započatých zápasů.

Rozsáhlý poznámkový aparát dává na první pohled naději, že nám poskytne potřebná životopisná data k méně známým osobnostem, leč není tomu tak. Texty k portrétům jsou nejednotné. Čím známější osobnost, tím více údajů. Ale základní data by nás zajímala u Hynka Konečného, Immanuela Šterna a jiných.

Na několika místech se do knížky vloudily omyly a nepřesnosti. Jenom namátkou připomínám, že František Halas zemřel v roce 1949, nikoli v r. 1948 (viz obrázková příloha). Proč Stanislav Kostka-Neumann (str. 31)? Upřesnění by si vyžádala charakteristika Června, autor uvádí, že pak šlo o „orgán svazu komunistických stran“ (str. 31). V Rovnosti nepůsobili původně Jaroslav Seifert a František Halas (str. 43), ale Artuš Černík s Jaroslavem Seifertem; teprve oni přivedli Františka Halase. Jindy narazíme také na nadbytečně opakovaní údajů o přednáškách. Stylistická schémátka typu „velkou pomoc poskytl“ by měla být nahrazena konkrétním výkladem o pomoci, protože vliv té či oné osobnosti je zcela evidentní. Tu se dostáváme znovu k nepřítomnosti onoho vnitřního pohybu jevů. Cena Laichmanovy knížky je tedy v celkovém, třebaže vnějším, zmapování terénu i účasti lidí, z nichž mnohé autor oprávněně vysunul do popředí.

Artur Závodský

Henrik Ibsen, *A Critical Anthology*. Edited by James McFarlane. (Penguin Books, 1970, 476 stran)

O Ibsenově díle předpovídali mnozí, že po období velkého zájmu nastane pro ně doba zapomenutí. Ale i když se podobné předpovědi ozývají stále, Ibsen je přece hrán a překládán a jeho hry jsou stále předmětem úvah. Zvláště velký zájem o Ibsena je po r. 1945 patrný v Anglii, kde lze mluvit přímo o záplavě jemu věnovaných monografií. Po řadě knih o autorovi a jeho díle vychází zde r. 1970 objemná antologie, shrnující kritické soudy o Ibsenovi za více než sto let. Její pořadatel James McFarlane, profesor evropských literatur na University of East Anglia, je známý ibsenovský badatel a hlavní vydavatel nového, dosud nedokončeného souboru Ibsenových spisů — tedy osobnost nad jiné povolána.

Knihla je uvedena editorovou předmlouvou a chronologickým přehledem Ibsenova života

a díla. Vlastní jádro je rozděleno do dvou částí, které jsou obě opatřeny krátkými úvodny. První z nich, nazvaná *Současné soudy*, obsahuje v chronologickém pořadí vybrané soudy Ibsenovy i soudy a reakce současníků na jeho dílo. V druhé části, nazvané *Moderní názory*, je možno sledovat měnící se tendence v hodnocení Ibsenova odkazu od básníkův smrti až do současnosti.

Velkou předností knihy je šíře jejího záběru. Vedle Ibsenových dopisů, poznámek k hrám a různých jiných písemností zde čteme dopisy, recenze, články a úryvky z knih jeho přátel i nepřátel, herců, spisovatelů a kritiků. Najdeme zde básně jím inspirované (Roy Fuller, James Joyce), parodii na Rosmersholm, Archerův výběr z nadávek, které se na Ibsenovu hlavu snesly po londýnském provedení Strašidel, i Freudův psychoanalytický rozbor Rosmersholmu. Se zájmem čteme slavnou kritiku Hamsunovu, komentáře Brechtovy, obvinění Strindbergova, pochvalné zmínky Wildeovy, obdivné články Jamese Joyce, Henryho Jamese, Hofmannsthalův esej o Ibsenových hrdinech, úryvek z Croceových Evropských literatur devatenáctého století, výňatky z delších literárněhistorických i teatrologických prací a monografií atd. Z proslulých jmen se zde ještě objeví Shaw, dále pak Yeats, Galsworthy, Gide, Rilke, Pound, Stanislavský, T. S. Eliot, Arthur Miller, Auden. Zvláštní pozornosti si zaslouží stať anglického romanopisce E. M. Forstera *„Ibsen the Romantic“* (1928), v níž autor chápe Ibsena jako romantika, který jen ve středním období své tvorby přijal realistický způsob vyjadřování.

Ibsen před námi vystupuje jako autor, z jehož díla si každá generace vybírá své. Za jeho života a krátce po jeho smrti byl Ibsen vyzvedán především jako autor her problémových a jako kritik společnosti, nejvíce byly zdůrazňovány hry středního období (viz např. interpretaci Shawovu). Jak se však problémy, jimiž se Ibsen ve svých hrách zabýval, počaly přezívat, přesunul se důraz na jeho dramatickou techniku, která byla rozebírána a napodobována; jeho hry byly i nadále vysoce hodnoceny přes svůj „zastaralý“ obsah. V poslední době pak jsou stále více kladeny do popředí Ibsenovy kvality básnické. Jednak se oceňují hry z let padesátých, šedesátých a devadesátých, jednak jsou objevovány poetické kvality i v prozaických hrách let sedmdesátých a osmdesátých. Tento posun jistě také souvisí se změnou názoru na to, co je to poetické drama.

Knihu, která je prvním pokusem o ibsenovský soubor tohoto druhu, uzavírá výběrová bibliografie a rejstřík. Jako každý výbor, je i tento jistě poněkud subjektivní a se zařazením či vynecháním některých státi bylo by možno vyjádřit nesouhlas. Za nepřilíh šťastné řešení pokládám to, že do jednoho svazku byly zahrnuty texty autorovy i reakce na jeho dílo. Z pochopitelných důvodů ve výběru převažují autoři anglicky píšící a poměrně dobře je zastoupena i oblast skandinávská; hůře na tom jsou už země mluvící německy a země románské, slovanská oblast pak je reprezentována toliko dvěma úryvky ze Stanislavského. Zde jsou i hlavní slabiny přehledů bibliografického rázu, které si však, a to je nutno zdůraznit, nečiní nárok na úplnost. K tématu „Ibsen v Anglii“ chybí některé práce německé (Huber, Fischer) a dosti kusé jsou záznamy o prvních překladech Ibsena do češtiny (i do polštiny). Autor sice uvádí první české překlady Opor společnosti, Strašidel, Rosmersholmu nikoli však už Domova loutek (1888), Nepřítel lidu (1888), Divoké kachny (1894) a jiných her, zatímco u ostatních jazykových oblastí uvádí i překlady mnohem pozdější. Překlady do ruštiny např. registruje pečlivě. Důvod je nasnadě: vyšla monografie Nilssonova (*Ibsen in Russland*, 1958). Stejně tak je tomu s holandsčinou. Existující mezeru by tedy naši nordisté měli zaplnit.

Za hlavní klad této cenné knihy pokládám to, že zde byly poprvé s velkou erudicí (McFarlane je mj. autorem studie *„Recent Trends in Ibsen Scholarship and Criticism“* z r. 1963) shromážděny práce, více či méně známé, z nichž některé jsou jinak dosti těžko dostupné, a že byly zpřístupněny zájemcům o Ibsenovo dílo.

Tato stručná informace by mohla být, podle mého názoru, podnětem k úvaze, zda bychom na podobnou edici souborů kritických státi o velkých autorech naší i světové literatury neměli pomyslet i v ČSSR. Byla by velmi užitečná.

Jiří Munzar

The Unpublished Lectures of William Morris, edited and compiled by Eugene D. LeMire (Wayne State University Press, Detroit, 1969, pp. 33 + 331)

It will certainly be a puzzle for literary historians of the future to understand why the name of William Morris suffered such an eclipse from about 1900 to perhaps the mid-twentieth century, an eclipse no less real in spite of the anniversary celebrations of the nineteen-thirties, the remarkable Collected Edition of his works in 24 volumes edited with unique and informed introductions by his daughter May, and her two biographical and critical volumes with their wealth of new material, *William Morris, Artist, Writer, Socialist*